

Засновник

Південноукраїнський державний педагогічний університет ім. К.Д.Ушинського

НАУКОВЕ ПІЗНАННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЯ

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ № 2 (18), 2006
Серія: філософія, соціологія, політологія

ISSN 1561-1264

Редакційна колегія

Журнал виходить 2 рази на рік і є фаховим з філософії, політології та соціології згідно переліку наукових видань України № 4, 9.

Журнал зареєстрований 26 вересня 1997 р. у Комітеті інформації Одеської облдержадміністрації. Свідоцтво серії ОД № 451. Друкується за рішенням вченої ради Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського. Протокол № 4 від 29.11.07.

Друковані матеріали виражають позицію автора, яка не завжди поділяється редакційною колегією.

*Передрук матеріалів здійснюється за умови обов'язкового посилання на "Наукове пізнання: методологія та технологія".
Рукописи не повертаються.*

доктор філософських наук, професор Кавалеров А.І. (головний редактор)
доктор філософських наук, професор Дмитрієва М.С. (заступник головного редактора)
кандидат філософських наук, доцент Мисик І.Г. (відповідальний секретар)
кандидат філологічних наук, доцент Мисик С.Г.
доктор філософських наук, професор Чунаєва А.А.
доктор філософських наук, професор Балабаєва З.В.
доктор філософських наук, професор Гансова Е.А.
кандидат філософських наук, професор Кирилюк О.С.
кандидат філософських наук, доцент Крижантовська Т.І.
доктор філософських наук, професор Місуно А.В.
доктор політичних наук, професор Наумкіна С.М.
кандидат філософських наук, доцент Ніколенко О.В.
кандидат філософських наук, доцент Піроженко В.О.
доктор філософських наук, професор Уйомов А.І.
доктор філософських наук, професор Мокляк М.М.

© Матвійчук Т.Д., 2006

Дійшовши висновку щодо практичної неможливості оформити ірраціональні пориви людського підсвідомого за допомогою законів логіки чи математики (звести до категорій і понять), представники новітнього українського націоналізму звертають свій погляд на мистецтво, що на їх думку спроможне у найвигіднішому світлі подати низку несвідомих факторів людського життя. В цьому контексті М.Олексюк пише: „Від суб'єктивного волонтаризму та ірраціоналізму ідеологи „новітнього”, „творчого” українського буржуазного націоналізму роблять ще один крок вперед, оголошуючи одним із вирішальних чинників людського життя божевілля, безумство” [2: 212]. Представники української філософії ірраціоналізму розглядають такий божевільний протест проти тотального домінування розуму як одну із найпотужніших спроб вільної людської особистості подолати пресинг навколишньої дійсності. Адже людина лише тоді може вважатися людиною у широкому розумінні цього поняття, коли не побоїться бунтувати проти власного розуму, який в цьому контексті з одного боку нівелює сенс життя, а з іншого – робить неможливим у повній мірі розкрити власну сутність, іншими словами ставить під сумнів саме буття людини. Якщо підходити до усього з точки зору лише здорового глузду то стає зрозуміло, що таке світовідчуття не лише не додає ентузіазму жити, а просто його „убиває”. Подібне божевілля не слід сприймати надто буквально адже очевидно, що ніхто не прагне принизити значення раціонального як в житті окремо взятої людини, так і усього людства загалом. Тут швидше ідеться про певні підсвідомі імпульси, що народжуються практично виключно у людській психіці, більше того – дозволяють людині бути людиною. Саме завдяки тим ірраціональним підсвідомим поривам людина творить те, що в наш час прийнято називати „другою чи олюдненою природою”. Тому не можемо беззастережно погодитися з М.Олексюком, який в даному випадку надто односторонньо та очевидно заангажовано тлумачить поняття „божевілля”, пишучи, що „...мета, яку ставили перед собою українські буржуазні націоналісти, була не тільки нерозумною, а прямо таки божевільною...встановити на українських землях фашистські порядки, а ще в той час, коли на більшій їх частині вже восторжествували свобода і розум...” [2: 213].

Отже можна зробити висновок, що до вивчення філософії науковці радянської України підходили вузькополітично та заангажовано. Тому сьогодні важливо дати максимально об'єктивне витлумачення тих подій і процесів, які мали місце на теренах тогочасної України. Матеріали статті можна використати для складання курсів з філософії, політології, культурології, а також спецкурсів з історії української філософії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Донцов Д. Націоналізм. – Лондон: Укр.Вид. Співка, Торонто: Ліга Визвол. України, 1966.– 363 с.
2. Олексюк М. Боротьба філософських течій на західноукраїнських землях у 20 – 30-х роках ХХ ст. – Львів, 1970. – 299 с.
3. Рассел Б. Історія західної філософії.- К.: Основи, 1995. – 759 с.
4. Філософський енциклопедичний словник. – К.: Абрис, 2002. – 746 с.

Стаття надійшла до редакції 10.07.2007 р.

Матвійчук Т.Д. – аспірант кафедри соціології Львівського національного університету імені Івана Франка

УДК: 316.3 (477) (091)

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ. ІСТОРИЧНІ ЕПІЗОДИ

Метою статті є теоретична спроба розглянути особливості розвитку громадянського суспільства в Україні у контексті історико-соціальної спадщини громадянськості. Феномен громадянського суспільства розглядається автором як результат традицій та соціальної обумовленості історичної спадщини суспільства.

Целью статьи является теоретическая попытка рассмотреть особенности развития гражданского общества в Украине в контексте историко-социального наследия социального

ощущения гражданства. Феномен гражданского общества рассматривается автором как результат традиций, а также социальной обусловленности исторического наследия общества

The purpose of article is the theoretical attempt to consider features of civil society development in Ukraine in a context of the historical-social patrimony of citizenship social feel. The phenomenon of civil society is considered by the author as outcome of traditions, and also social conditionality of the society's historical patrimony.

Для змістовного та науково обґрунтованого висвітлення поняття громадянського суспільства та пов'язаних із ним категорій слід звернути увагу на історичні передумови виникнення та розвитку такого суспільства. Тут мова йде про такі форми прояву громадянськості, які існували та активно розвивалися задовго до виникнення самого поняття «громадянське суспільство». До таких проявів громадянськості можна віднести соціокультурні особливості розвитку та діяльності громад, братств та інших об'єднань людей, які, хоч і не репрезентували всього спектру факторів, необхідних для існування та функціонування громадянського суспільства, однак вже самі по собі були певним різновидом громадянської активності та базою для формування соціального капіталу. Більше того, такі форми об'єднань людей певною мірою базувалися на усвідомленні спільних інтересів, досягнення яких можливе шляхом «участі багатьох». Одним із видів таких об'єднань можна назвати громади. Але тут під поняттям громади розуміється не лише назва групи чи спільноти людей, які проживають на території одного населеного пункту. Мова йде про соціокультурний феномен громади, як чітко усвідомленого її членами виразника своїх інтересів, і, зрештою, основного інструмента у досягненні спільних цілей. Крім того, громаду також можна розглядати як різновид соціальної спільноти.

«Соціальна спільнота» – категорія соціології, що має подвійну спрямованість. З одного боку, вона констатує різноманітність членів суспільства, з іншого ж боку – вказує на те, що люди з відповідними спільними ознаками об'єднуються в групи. Співіснування людських груп в одному соціальному просторі створює феномен соціальних відносин. Породжується механізм, який робить можливими різні типи зв'язків [7: 45].

Громада як різновид соціальної спільноти обов'язково включає в себе всю різноманітність соціальних зв'язків притаманних цій спільноті в цілому.

Соціокультурну специфіку громади як колективного суб'єкта і, зокрема, її структурне оформлення визначають особливості / діяльності (організаційні форми, зміст тощо) тих структурних елементів її, що мають найбільший рівень сталості. Фактично саме ці елементи становлять підґрунтя структурно-функціональної організації громади. Тому особливості взаємозв'язків і взаємодії всередині громади багато в чому залежать від процесів, що відбуваються в найсталіших структурних елементах [2: 108].

Громадянське суспільство, а особливо процеси, пов'язані з його утворенням та розбудовою неодмінно опираються на самоврядування. Йдеться не лише про місцеве самоврядування, як про різновид управління суспільним життям, а як про усвідомлення людиною своєї важливої участі у громадському житті. Саме таке усвідомлення дає можливість, бажання та сміливість активно впливати на те, що відбувається навколо. Таке самоврядування не обов'язково повинно бути передбачено законом (історичний контекст), в різні історичні періоди воно передувало закону або заміщувало його. Варто зауважити, що поняття самоврядування (як природний прояв соціальної активності, а не штучна форма устрою) та громада є невід'ємними складовими одного цілого.

Досить змістовне визначення поняття громади наведено в Енциклопедії Українознавства. Таке формулювання чітко пояснює особливості взаємозв'язку між громадою, самоуправлінням (самоуправою), громадянськістю та громадянським суспільством.

«Громада, основна територіально-адміністративна одиниця, зв'язана з однією оселею. На протязі історії громада набувала різного соціального і правового змісту. Існують також інші громади, наприклад, церковні або громади спільного користування майном з виключенням не членів громади. У княжу добу громаді, як територіально-адміністративній одиниці відповідали верв. Кілька громад – вервей становили ширшу одиницю – волость. Елементи громадської організації виявлялися також в «десятках», «сотнях», в містах – у «тисячах».

В Галичині за «руського права» (14-15 вв.) та Литовському князівстві спочатку існували ширші громади, здебільшого волосні, з широкою самоуправою. На зборах громади брали участь усі голови дворинц, так звані «мужіє» або «люди»; вони обирали голову громади – «старця» або старосту. (підкреслено мною – Т.М.). Громадське віче, так звана «копа», мала судово-поліційні функції. Громада несла кругову поруку за податки та за видачу злочинця. Під тиском шляхетських порядків ширша громада була в 16 в. розбита на Ілька дрібних сіл-громад, які ще зберігали рештки громадського самоврядування. Громади боролися за збереження старих прав («старовини»), однаке з приходом польсько-литовського панування в старі громади руського права заводять новий лад німецького права, що позначилось втратою самоуправи на користь влади вїйта, настановленого носієм домініяльної влади (паном, церквою, владою чи королем. Звідси громади ділилися на панські, королівські та духовні. (підкреслено мною – Т.М.)

В Галичині, в Карпатах, існували ще громади пастуші, так званого волоського права, з виборним начальником, назвою «кнезь», і з самоуправою, зумовленою географічним та економічним характером країни» [5: 442].

Зважаючи на те, що поняття самоуправа і самоуправління можуть сприйматися та інтерпретуватися як різні (самоуправа – з ніде не зафіксованими правилами; самоуправління – з офіційним делегуванням владних функцій громаді), слід зазначити, що вони базуються на спільній основі – вирішення спільних питань спільними зусиллями. Також тут описується порівняння самоуправи з новим ладом німецького права, яке засвідчує недоцільність формулювання поняття громадянськості як універсальної (незалежної від суспільства у якому вона існує) складової суспільних відносин. Національні особливості такою ж мірою притаманні громадянськості, як і формі та устрою соціального життя спільноти. такий стан справ спростовує ефективність запозичення чи накладання чужої форми побудови громадянського суспільства без врахування національно-культурної та етнічної специфіки.

Розглядаючи передумови виникнення громадянського суспільства важливо зазначити, що у багатьох сучасних інтерпретаціях складовими такого суспільства є громадські організації та інші об'єднання людей, діяльність яких досить часто відбувається на засадах волонтерських засадах та з доброї волі.

Як зазначено у навчальному словнику-довіднику з соціології громадянське суспільство – сукупність існуючих у суспільстві відносин особистостей, сімейних, соціальних, економічних, культурних, релігійних та інших структур, які розвиваються поза межами втручання держави, директивного регулювання і регламентації... [8: 69].

Громадянське суспільство може скластися лише на основі демократизму, гуманізму, розвитку суспільного, у тому числі місцевого самоуправління, децентралізації... [8: 70].

З огляду на те, що одними з передумов громадянства є також і форми вияву добродійної, волонтерської праці задля спільного блага, до перших організації «протогромадянського» суспільства можна віднести братства.

Братства, релігійно-національні товариства, що їх створювали при церковних парафіях члени ремісничих і цехових організації по містах України в 15-17 вв., продовжуючи традицію середньовічних релігійних братств Західної і Східної Європи. Братства ставили собі насамперед релігійно-благодійні завдання: дбали за свої храми, та їх обслуговування, влаштували громадські богослужіння, місцеві церковні урочистості, братські обіди, допомагали бідним і хворим братчикам, ховали їх на гроші спільної каси, що складалася із внесків членів організували шпиталі та ін. [4: 173].

Поки що мало підстав для того, щоб назвати існуюче в той час суспільство громадянським, однак можна з впевненістю стверджувати, що соціальні передумови громадянства не тільки існували, а й активно функціонували.

Особливі прояви громадянства як специфічної форми співіснування людей можна спостерегти і в історії розвитку сільських громад.

Сільська громада як цілісний соціально-економічний і правовий організм за своїм змістом посідає виняткове місце в історії українського селянства і національної культури загалом. У вітчизняній історіографії відомі різні тлумачення походження української сільської общини, як і теорія безобщинного розвитку українського села. У пошуках витоків общини (громади) дослідники сходяться на тому, що сліди її в тій сивій давнині, коли плем'я складалося з окремих сімейних спільнот. Індивідуальні сім'ї гуртувалися в общини, які в історичних джерелах відомі під назвами "верв", "мир", рідше "люди", "село". Найдавніші письмові свідчення існування громади знаходимо в "Руській Правді" [9].

Можна зробити висновок, що громадянськість, як первинна форма прояву основ громадянського суспільства формується в найменшій комірці суспільства – сім'ї. Саме сім'я була тоді і повинна бути тепер форпостом прищеплення основних моральних засад громадянської гідності.

Формуючись в сім'ї, відчуття громадянськості, причетності до життя спільноти переходить на більш ширший рівень – ідентифікація своєї громади з іншими. При існуванні певних форм виразу спільних цілей на цьому рівні можна простежити вже основи прагнення державотворення.

До складу громад входили королівські, поміщицькі, монастирські чи церковні селяни, крім того – вільні поселенці, а то й міщани, які не користувалися Магдебурзьким правом. Їхній статус залежав від того, яким особистим майном володіли селяни, наскільки залежними були від землевласника. Поглиблення майнової нерівності призводило до дедалі більшого розшарування селян, що не могло не позначитись на їхній участі у громадському житті. Однак засади громадського самоврядування спершу не були такими регламентованими, як у наступні століття при занепаді громад.

Ознаки сільської громади виявлялися насамперед у наявності визначеної території, виборного голови й інших членів громадського правління ("уряду"), суду, спільного нерухомого майна, певних доходів і витрат. Не менш важливими були моральні засади, задля яких відбувалося гуртування в одну спільноту: кругова порука, колективна відповідальність за кожного члена, за порядок і правопорушення, що могли статися на території громади [9].

Як бачимо, основні форми прояву самоврядування були присутні навіть на рівні найменших спільнот людей. Крім того, важливо зазначити, що базовим елементом регуляції суспільної поведінки і діяльності була мораль.

Основним чинником, що визначав соціальну структуру і господарський побут громади, була земельна власність. У давній Україні-Русі підставою землеволодіння було займання вільної території спільною працею роду. Згодом від роду відокремлювалися і переходили на власні дворища більші родини. Поза угіддями дворищ громада диспонувала вільними землями на своїй території для загальних потреб села. Територія кожної громади визначалася межами усіх її земель. Частина з них становила відокремлену власність дворищ чи дворів, решта залишалася в загальному користуванні, крім того, могли бути водойми, криниці, перевіз і непридатні до користування урочища, пустки – так звані нічий землі. Громади на правах спільного власника користувалися, зокрема, боргними землями, бобровими місцями, ділянками лісу, вигонами. Урожаєм з цих угідь розпоряджались спільно, і якщо хтось порушував правило цього володіння, то громада захищала свою землю.

Найважливішою ознакою громади була саме наявність спільного володіння земельними угіддями. За цим показником ряд дослідників вивчали її історію, період найактивнішого життя та занепаду. На жаль, питання громадського землекористування в Україні належить до мало досліджених [9].

Ці дані частково підтверджують поширену тезу про те, що приватна власність (володіння майном) є одним із елементів громадянського суспільства. Існування приватної власності (не завжди як інституту, але як приватного майна) породжує у людини потребу певного рівня відповідальності та взаємодії з іншими «власниками». До того ж, наявність приватної власності деяким чином підтверджує статус індивіда у громаді, надає йому і «право голосу» і інтерес скористатися цим «правом».

Навіть тоді, коли землі знаходилися в індивідуальному користуванні, вони не залишалися поза увагою і опікою громади. Це яскраво проявлялося при розподілі податків, що накладалися на всю громаду, а також у господарській діяльності – регулюванні сівозміни, дотримуванні термінів польових робіт з метою вивільнення ґрунтів під тимчасові спільні пасовища, в організації випасу худоби, а навіть у корегуванні громадою справ, що стосувалися спадкування в родинях.

Остаточний перехід вільних громадських земель у володіння держави або окремих великих землевласників (магнатів, шляхти, церковних установ) став основною причиною занепаду волосних громад. Вони трансформувалися у сільські громади, – тобто такі, що складалися лише з одного села. Сільські громади переймали на себе функції волосних, однак з меншим обсягом повноважень. Приблизно в XV ст. у Західній Україні, з XVI ст. – на сході сільська громада поступово трансформується, з одного боку, селяни прагнуть з її допомогою захищати свої інтереси, з другого – власники сіл дедалі більше перетворюють громадські установи в ланку свого адміністративного апарату, знаряддя підпорядкування селян своїй владі. Динаміка цих процесів була різною по всій Україні, громади не бажали втрачати своєї автономії і наполегливо її виборювали впродовж наступних століть.

У житті селянських громад важливим консолідуючим фактором виступали морально-етичні засади, загалом традиції духовності в її найрізноманітніших проявах [9].

На підставі цього слід зауважити, що громада, як цілісне соціальне утворення, сама по собі передбачає існування для себе певного рівня незалежності та самоврядності. Ці незалежність та самоврядність жодним чином не суперечать існуванню більших владних структур, однак, вони сприяють консолідації суспільства вже на стадії громад.

Культурні та соціальні умови взаємодії людей в межах громади незалежно від історично-часового періоду їх існування є основним чинником для формування соціального капіталу, який, в свою чергу, є підґрунтям для існування громадянського суспільства.

А. Портес та Дж. Сенсенбреннер пропонують спробу системного розгляду соціального капіталу і вказують на чотири можливі механізми формування соціального капіталу макрорівня (чи на чотири різновиди групового соціального капіталу). Перший із цих механізмів – ціннісна орієнтація, імператив, засвоєний акторами у процесі соціалізації...

Друге джерело соціального капіталу міститься в індивідуальній соціальній взаємодії...

Третім джерелом соціального капіталу є так звана обмежена солідарність. Йдеться про соціальну поведінку орієнтовану на групу...

Останнім джерелом соціального капіталу слугує так звана вимушена довіра. Сферою функціонування вимушеної довіри є, наприклад, етнічне підприємництво, де довіра становить підґрунтя складних механізмів неформальних кредитів, послуг та контролю [3: 104-105].

Іншим важливим елементом прояву громадянськості є соціальна структура суспільства, яка визначає специфіку взаємозв'язків всередині суспільства. Крім того, та ж соціальна структура відображена у формах взаємодії між людьми і на рівні громад.

Соціальним підґрунтям громадянського суспільства стає суспільство з динамічною соціальною структурою, яка весь час розвивається та вдосконалюється. Щодо духовного життя, характерною ознакою громадянського суспільства можна вважати високий розвиток освіти, науки, мистецтва, індивідуальний вибір культурних цінностей. Культурно-політичний плюралізм сприяє реалізації різнопланових духовних інтересів людей і стає важливою умовою розвитку й удосконалення такого суспільства [1: 151].

Розвиток соціальної структури українського суспільства, зважаючи на історичні умови, відбувався нерівномірно. Проте, можна стверджувати, що розвиток духовної сфери, і, зокрема, прагнення до консолідації мав постійний характер і був навіть підсилений несприятливими історично-політичними умовами.

На період занепаду концепції громадянського суспільства на Заході припадає пожвавлення громадського життя та спроби його теоретичного осмислення у Центрально-Східній Європі і, зокрема, в тій частині України, яка належала до Австрійської імперії. Адже тут у цей час утверджувалися принципи правової держави, а разом із тим і громадянського суспільства. В Україні з'являється низка робіт, що тією чи іншою мірою зачіпають питання громадського життя, розвитку громад, та їх ставлення до держави. Визначні українські вчені цього періоду М. Драгоманов, І. Франко, М. Грушевський, Б. Кістяківський, В. Липинський, М. Шаповал присвячують свої твори теорії громад, громадського життя і правової держави, хоч домінуючими в Україні, як і у всій Європі, на той час були ідеї соціалізму [6: 45-46].

Зважаючи на історичні особливості розвитку громадянськості в українському суспільстві, слід зазначити, що історичні форми прояву тих видів соціальної взаємодії, які зараз є інститутами громадянського суспільства (приватна власність, неурядові організації) неодмінно вказують на історико-культурну обумовленість утвердження суспільства як громадянського. Саме історичні прояви громадянськості та первинні форми громадянського суспільства є тією недослідженою частиною даної тематики, яка потребує ґрунтовного вивчення та дослідження.

Можна зробити висновок, що при вивченні становлення громадянського суспільства в Україні неодмінно слід враховувати історичні прояви громадянськості, що дасть змогу окреслити саме українську модель громадянського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брегеда А. Ю. Основи політології. Навч. посібник. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2000. – 312 с.
2. Воловодова Олена, Касперович Олександр. Про соціокультурну специфіку суб'єктності територіальної громади: організаційний аспект // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2004. – №1. – С. 103-119.
3. Демків Олег. Соціальний капітал: теоретичні засади дослідження та операціональні параметри // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2004. – №4. – С. 99-111.

© Мельник Ю.Н., 2006

4. Енциклопедія Українознавства. За ред. проф. д-р Володимира Кубійовича. – К.: – Том 1. – Перевидання в Україні. – 1993. – 399 с.
5. Енциклопедія Українознавства. За ред. проф. д-р Володимира Кубійовича. – К.: Видавництво «Молоде Життя». – Том 2. – Перевидання в Україні. – 1994. – 799 с.
6. Колодій Антоніна Федорівна. На шляху до громадянського суспільства. Теоретичні засади й соціокультурні передумови теоретичної трансформації в Україні. Монографія. – Львів: Видавництво «Червона Калина». – 2002. – 276 с.
7. Коченов І.Ф. Етнос. Цінності. Комунікація. (Донбас в етнокультурних координатах України). – Луганськ: Альма-матер, 2000. – 494 с.
8. Соціологія: терміни, поняття, персоналії. Навчальний словник-довідник. Укладачі: В. М. Піча, Н. М. Хома та ін. За заг. ред. В. М. Пічі. – К.: «Каравела», Львів «Новий Світ-2000», 2002. – 480 с.
9. www.litopys.org.ua. Історія української культури. У п'яти томах. Том 2. (Українська культура XIII – XVII століть). Київ.: «Наукова Думка», – 2001.

Стаття надійшла до редакції 02.10.2007 р.

ЗМІСТ

<i>Бакланова Н.М.</i> МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ У ГАЛУЗІ ПРАВ ЛЮДИНИ І УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ	3
<i>Виноградова Н.М.</i> ИСЛАМСКИЙ ФЕНОМЕН В ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЖИЗНИ НАРОДОВ СЕВЕРНОГО КАВКАЗА (НА ПРИМЕРЕ ВАЙНАХОВ)	9
<i>Войт Л.И.</i> ФОРМИРОВАНИЕ ШКОЛЫ «ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ» НА ОСНОВЕ УНИВЕРСАЛЬНЫХ ЗАКОНОМЕРНОСТЕЙ РАЗВИТИЯ ВОСТОЧНЫХ И ЗАПАДНЫХ ШКОЛ	13
<i>Гедікова Н.П.</i> СТАН ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЛІБЕРАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ	21
<i>Голуб Н.Н.</i> ФУНКЦИИ ОБЪЯСНЕНИЯ И ПОНИМАНИЯ В СТРУКТУРЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА	27
<i>Ехнич А.В.</i> ОСНОВНЫЕ МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ПОНЯТИЮ «ПОЛИТИЧЕСКАЯ СОЦИАЛИЗАЦИЯ»	32
<i>Жарких В.Ю.</i> «БІОЛОГІЯ ДУМКИ», ЯК ОДНА З ПІДСТАВ ДЛЯ ПОШУКУ ІСТИНИ В ПРАГМАТИЧНОМУ ГУМАНІЗМІ Ф.К.С.ШИЛЛЕРА	36
<i>Кадієвська І.А.</i> ГЛОБАЛІЗАЦІЯ КУЛЬТУРИ ТА ЇЇ СПЕЦИФІКА	42
<i>Каменская Т.Г.</i> УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНОГО ЗНАНИЯ В СОВРЕМЕННОМ УКРАИНСКОМ ОБЩЕСТВЕ	46
<i>Каменчук Т.О., Кузнецова К.В.</i> ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК НАЙВАЖЛИВІШИЙ ТЕХНІЧНИЙ ЕЛЕМЕНТ СУЧАСНОЇ ПОЛІТИКИ	51
<i>Козій І.В.</i> ФІЛОСОФІЯ ІРРАЦІОНАЛІЗМУ У ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ МИСЛИТЕЛІВ 20 – 30 РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ	54
<i>Матвійчук Т.Д.</i> ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ. ІСТОРИЧНІ ЕПІЗОДИ	58
<i>Мельник Ю.Н.</i> ФИЛОСОФСКИЕ ОСНОВАНИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОЦЕССОВ СОЦИАЛИЗАЦИИ ЛИЧНОСТИ	63
<i>Милосердна І.М.</i> ПОЛІТИЧНА КІБЕРНЕТІКА ЯК ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА В СУЧАСНІЙ ПОЛІТИЧНІЙ НАУЦІ	67
<i>Мирошников О.А.</i> ГОСУДАРСТВО ПРИ НЭПЕ: ОТ РЕГУЛИРОВАНИЯ РЫНКА К ТОТАЛЬНОМУ КОНТРОЛЮ (ТРАДИЦИЯ И НОВАЦИЯ)	72
<i>Михайловська К.В.</i> ЗАХОДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ТА МУНІЦИПАЛЬНОГО РЕФОРМУВАННЯ: ДОЦІЛЬНІСТЬ ЇХ ПРАКТИЧНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ	76
<i>Мягкоступова В.О.</i> ОБРАЗЫ ОДИНОЧЕСТВА В ФИЛОСОФСКОМ НАСЛЕДИИ М.БУБЕРА	82
<i>Наумкина С.М., Ложечников И.</i> СООТНОШЕНИЕ ПРАВА И ПОЛИТИКИ В КОНТЕКСТЕ АНАЛИЗА ПРОБЛЕМЫ «НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ»	87
<i>Панасенко Е.Д.</i> «ТЕКТОЛОГИЯ» А.А. БОГДАНОВА И СОВРЕМЕННЫЙ МЕНЕДЖМЕНТ	93
<i>Пунченко О.П., Стайкуца С.В.</i> О КЛАССИФИКАЦИИ ИНФОРМАЦИОННЫХ ЦИВИЛИЗАЦИЙ В ИСТОРИИ ЧЕЛОВЕЧЕСТВА	98
<i>Рибка Н.М.</i> ПРОБЛЕМИ ДІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ	104
<i>Саргсян К.Ж.</i> ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ ПРОСТРАНСТВО КАК СРЕДА ПОЛИКУЛЬТУРНОЙ СОЦИАЛИЗАЦИИ ЛИЧНОСТИ	110
<i>Ханжси В.Б.</i> ПРОБЛЕМА ВРЕМЕНИ В НАУКЕ И ФИЛОСОФИИ: ОТ СУБСТАНЦИАЛЬНОСТИ К РЕЛЯЦИОННОСТИ, ОТ ОБРАТИМОСТИ К НЕОБРАТИМОСТИ	114
<i>Худенко А.В.</i> НОМОС ИДЕНТИЧНОСТИ	120
<i>Чернова Л.Є.</i> ПОЛЯ СЕНСУ СПІВЗВУЧНОСТІ ПОНЯТЬ «ЕТНІЧНІСТЬ» І «НАЦІОНАЛЬНІСТЬ»	125
<i>Шипка Н.П.</i> ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ УГОРСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕНШИНИ В УКРАЇНІ: СТАНОВЛЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ	130